Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
C serija

C/2025/761

2025 2 11

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Galimi būsimos Sąjungos plėtros iššūkiai Europos bendrajai rinkai

(nuomonė savo iniciatyva)

(C/2025/761)

Pranešėjas: **Stoyan TCHOUKANOV**

Patarėja	Véronique CHAPPELART
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2024 1 18
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2024 11 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2024 12 4
Plenarinė sesija Nr.	592
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	193/1/2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad ES plėtra yra sėkmingas procesas, ir labai palankiai vertina dabartinę dinamiką, vyraujančią priėmus Tarybos Granados deklaraciją. Plėtrai teikiamas prioritetas ES nėra vienodas, taip pat skiriasi valstybių narių požiūriai į bendrosios rinkos plėtimą ir stiprinimą. Dėl nebaigtos kurti bendrosios rinkos 1993–2022 m. vienam gyventojui tenkančio BVP augimas Europoje buvo 50 proc. mažesnis nei JAV, o iš to matyti, kad reikia skubiai vykdyti reformas, ypač finansinių paslaugų, energetikos, telekomunikacijų ir aplinkosaugos srityse. Ne tik šalys kandidatės turi pasirengti narystei – prieš joms įstojant, ES taip pat turi atlikti būtinus reguliavimo pakeitimus.

1.2. EESRK apgailestauja, kad dabartinis Europos finansų rinkos susiskaidymas lemia kapitalo išvežimą ir kelia grėsmę Europos konkurencingumui pasaulyje, taip pat yra viena iš pagrindinių kliūčių būsimam plėtros finansavimo procesui. Šalys kandidatės, kuriose gyvena apie 60 mln. žmonių (2023 m. duomenys), turi didelį investicijų, ekonominių galimybių ir darbo vietų potencialą. Siūloma Europos santaupų ir investicijų sąjunga sutelktų privatųjį kapitalą ir sustiprintų Europos konkurencingumą, taip pat paskatintų ekonomikos augimą ir didesnį lėšų panaudojimo pajėgumą. Plėtra taip pat suteikia daugiau galimybių gauti ypatingos svarbos žaliavų, todėl Europa taptų atsparesnė ir suverenesnė.

1.3. Atsižvelgdamas į skirtingą įvairių šalių kandidačių pasirengimo prisitaikyti prie vidaus rinkos taisyklių lygį ir į poveikį, kurį plėtra padarys naujiems prekybos srautams vietos ekonomikoje, EESRK pažymi, kad ankstesnis plėtros etapas paskatino nugalėtojų ir pralaimėjusiųjų dinamiką dėl nesubalansuotų įvairių rūšių įmonių ekonominių galimybių įvairiuose sektoriuose. Todėl EESRK ragina Europos Komisiją ir šalis kandidates apsvarstyti ir valdyti plėtros poveikį, kad ta pati dinamika nepasikartotų, ir ypatingą dėmesį skirti MVĮ tiek ES, tiek šalyse kandidatėse, kad būtų galima tinkamai paskirstyti naudą. Integracijos proceso metu atsiveriant ES rinkoms šalys kandidatės turėtų griežtai laikytis ES standartų, kad ES valstybių narių veiklos vykdytojams neiškiltų galimų sunkumų.

1.4. Iš preliminarios ES ir šalių kandidačių prekybos srautų nukreipimo rinkos analizės aiškiai matyti, kad plėtra duos grynosios naudos ES pramoninių prekių ir paslaugų eksportuotojams, tačiau tam tikri sektoriai patirs neigiamą poveikį dėl mažesnių kai kurių naujų valstybių narių gamybos sąnaudų. Socialinės realijos šalyse kandidatėse labai skiriasi ir šie skirtumai trumpuoju laikotarpiu gali turėti įtakos darbo sąlygoms ir sukelti piliečių nepasitenkinimą. EESRK ragina vykdyti įtraukų konsultacijų procesą, skirtą galimoms socialinėms išlaidoms tinkamai kompensuoti, nes plėtros procesas susijęs ne tik su politikos suderinimu.

1.5. Kitas svarbus aspektas – galiojantys laisvosios prekybos susitarimai tarp šalių kandidačių ir trečiųjų šalių, kurios pasauliniu lygmeniu kartais gali būti ES konkurentės, visų pirma dėl žaliavų, reikalingų tam tikriems sektoriams, kurie šiuo metu nėra visiškai integruoti į bendrąją rinką. EESRK pabrėžia, kad ES reikia skubiai imtis tikslinių priemonių, kad būtų pašalintos didelės kliūtys ir išnaudotas visas finansų, telekomunikacijų ir energetikos sektorių, susiduriančių su didėjančiu didelių tarptautinių konglomeratų ir didelių finansų rinkų spaudimu, potencialas. Siekiant užtikrinti visapusišką požiūrį į bendrosios rinkos ypatingos svarbos pramonės šakų, infrastruktūros ir technologijų apsaugą, EESRK rekomenduoja jį suderinti su ES tiesioginių užsienio investicijų į plėtros šalis tikrinimo sistema (nustatyta Reglamentu (ES) 2019/452).

1.6. EESRK mano, kad plėtra turėtų būti diskusijų dėl kitos daugiametės finansinės programos (DFP) centre; šioje srityje jau imtasi tam tikrų teigiamų iniciatyvų, ypač susijusių su parama reformoms, tačiau reikėtų dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti, kad ES finansinėmis priemonėmis būtų visapusiškai remiamas pasirengimo narystei procesas.

1.7. Plėtra kelia iššūkių. Todėl EESRK mano, kad, atsižvelgiant į išskirtines dabartines geopolitines aplinkybes ir didėjančius iššūkius, pavyzdžiui, klimato kaitą ir energetikos bei ekologinę pertvarką, reikia nustatyti naują šio proceso dinamiką. Įvairių plėtros etapų patirtis parodė, kad glaudesnės integracijos į ES bendrąją rinką ir tikslinės finansinės paramos nepakanka spartesnei socialinei ir ekonominei konvergencijai užtikrinti. Po to, kai Rusija ėmėsi agresijos prieš Ukrainą, saugumo ir gynybos iššūkis turi būti sprendžiamas visapusiškai ir į jį turi būti atsižvelgta energetikos, finansų ir kibernetinio saugumo politikoje. Atsižvelgiant į poveikį energetiniam saugumui, ekonominei plėtrai ir Vakarų Balkanų šalių ekonomikos politiniam stabilumui, esama neatidėliotinos būtinybės skatinti keisti požiūrį į Vakarų Balkanų šalių stojimo į ES procesą, pasiūlant laipsnišką prisijungimą prie ES bendrosios rinkos. EESRK mano, kad toks dinamiškesnis požiūris turi politinių pranašumų ir galėtų atkurti entuziazmą dėl proceso, kuris laiko terminų ir eigos požiūriu yra gana sudėtingas.

1.8. Galiausiai EESRK rekomenduoja į plėtros procesą įtraukti pilietinę visuomenę, kad piliečiai geriau suprastų reformas, kurių reikia, kad būtų įvykdyti narystės ES reikalavimai. Tai padės užtikrinti, kad integracija į ES būtų grindžiama tikru piliečių dalyvavimu viešose diskusijose. EESRK mano, kad plėtra turėtų būti neatsiejama pasaulinių problemų sprendimų, kuriuos renkasi Europa, dalis. Demokratizacija ir teisinė valstybė yra nepajudinami principai, kaip ir nuopelnais grindžiamas požiūris, kurio laikomasi plėtros procese ir kuris neleidžia daryti jokių nuolaidų. Tačiau taip pat turime įtikinti piliečius abipus sienos, kad šis procesas gali atnešti ekonominių privalumų kitoms europiečių kartoms ir padidinti jų gerovę.

1.9. Be geostrateginės svarbos, plėtra taip pat reiškia naujas verslo galimybes Europos įmonėms, didesnę rinką toms pačioms įmonėms ir vartotojams, taip pat daugiau galimybių gauti svarbiausiųjų žaliavų, taigi ir atsparesnę bei suverenesnę Europą.

2. **Nuomonės aplinkybės**

2.1. Kai Žakas Deloras nustatė bendrosios rinkos pagrindus (kurie buvo grindžiami keturiomis laisvėmis – laisvu žmonių, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimu – ir paremti XX a. teorijomis bei principais), pasaulis buvo kitokioje geopolitinėje ir ekonominėje situacijoje. ES plėtra suteikia galimybę toliau plėtoti bendrosios rinkos potencialą, ypač nepakankamai išnaudojamų paslaugų sektoriuje.

2.2. Bendroji rinka buvo sukurta siekiant stiprinti Europos integraciją šalinant prekybos kliūtis, užtikrinant sąžiningą konkurenciją, skatinant valstybių narių bendradarbiavimą ir solidarumą ir gerinant piliečių gyvenimus. Be to, siekiant užtikrinti, kad visi regionai galėtų vienodai pasinaudoti rinkos galimybėmis, buvo įsteigti sanglaudos fondai. Gerai veikianti bendroji rinka yra būtina Europoje siekiant skatinti daugiau investicijų ir inovacijų, finansuoti socialinę apsaugą, kokybišką švietimą ir imtis papildomų klimato srities priemonių.

2.3. Šiandien bendroji rinka tebėra Europos integracijos ir vertybių pamatas, nes ji yra ekonomikos augimo, klestėjimo ir solidarumo skatinamasis veiksnys, ja remiamas esminis pramonės vaidmuo ir stiprinamas socialinis dialogas siekiant nulinio balanso tikslų. Tačiau padėtis tarptautiniu lygmeniu iš esmės pasikeitė. Europa praranda savo vietą pasaulyje ir jos pozicijos stipriai susilpnėjo, todėl būtina sukurti naują bendrąją rinką. ES konkurencingumas sumažėjo, o JAV ir Kinija pagal daugelį rodiklių jau aplenkė ES kaip tik tuo metu, kai priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ir skaitmeninė pertvarka atveria kelią į naują klestėjimo erą.

2.4. Be to, atsižvelgiant į būsimą ES plėtrą, siekiant padidinti našumą pagrindiniai bendrosios rinkos aspektai turi būti atnaujinti ir suderinti su nauju bendrosios rinkos vaidmeniu pasaulyje, kuriame vyksta struktūriniai pokyčiai.

2.5. Siekiant užtikrinti patikimą stojimo procesą organizuotai pilietinei visuomenei būtina suteikti reikšmingą vaidmenį; šį požiūrį EESRK tiesiogiai remia įgyvendindamas savo Narių iš plėtros šalių kandidačių iniciatyvą ([1]).

2.6. Kaip nurodyta ankstesnėse nuomonėse ([2]), EESRK mano, kad investicijos į socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą yra būtinos ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui šiame regione Vakarų Balkanuose. EESRK taip pat rekomenduoja nustatyti visų į reformų darbotvarkes įtrauktų priemonių socialinius ir vystymusi grindžiamus rezultatų rodiklius.

3. **Bendrosios pastabos**

3.1. ***Ar ES plėtra geostrateginiu požiūriu yra būtinybė?***

3.1.1. 2022 m. invazija į Ukrainą iš esmės pakeitė strateginį žemyno žemėlapį. Šiuo metu žemyną dalija griežta skiriamoji linija, o tai paskatino atnaujinti šešių Vakarų Balkanų valstybių, šiuo metu laukiančių narystės ES, stojimo procesą. Tai reiškia, kad dabar Sąjunga turi pasirengti ne daugiau kaip devynių naujų narių, įskaitant Sakartvelą, stojimui.

3.1.2. Be to, dar neišspręstas Turkijos klausimas. Ji vis dar yra šalis kandidatė, tačiau jos stojimo derybos su ES tebėra įšaldytos ir apie jos įstojimas į ES šiuo metu politinėse diskusijose nekalbama.

3.2. ***Politiniai ir instituciniai aspektai***

3.2.1. Didesnis valstybių narių skaičius turės įtakos santykiams, kurie ES priimant sprendimus yra esminiai – Sąjungos ir jos valstybių narių, didesnių ir mažesnių šalių bei ES institucijų santykiams.

3.2.2. ES plėtra neabejotinai turės įtakos ES institucinei struktūrai ir paskatins politinės dinamikos pokyčius.

3.2.3. Veto teisės nauda turės būti politiškai įvertinta atsižvelgiant į ES gebėjimą priimti sprendimus ir veikti kvalifikuota balsų dauguma.

3.2.4. EESRK mano, kad valstybėms narėms gali tekti apsvarstyti kaip Sąjungos valdymas gali išlikti veikiančiu, kai prie jos prisijungs dar devynios narės, o jei jis negalės toliau veikti, kokių reformų reikėtų imtis.

3.2.5. Būsimų plėtros etapų klausimus galima išspręsti remiantis Lisabonos sutartimi. Tam, kad Komisijos narių skaičius būtų sumažintas iki dviejų trečdalių valstybių narių skaičiaus, jei Europos Vadovų Taryba vieningai nuspręstų tai padaryti, naujos sutarties nereikia. Tam tikrais atvejais veto teisė Taryboje gali būti panaikinta taikant nuostatas dėl pereigos, pagal kurias, taikant supaprastintą Sutarties pakeitimo procedūrą, Taryboje galima pereiti nuo vieningo balsavimo prie balsavimo kvalifikuota balsų dauguma. Be to, ES sutarties 48 straipsnio 7 dalyje numatyta bendra nuostata dėl pereigos, pagal kurią veto teisę tam tikrais atvejais leidžiama panaikinti, pavyzdžiui, ES sutarties 31 straipsnio 3 dalyje numatytose užsienio ir saugumo politikos srityse.

([1]) Sudaryti sąlygas Vakarų Balkanų narystei ES.
([2]) Naujas Vakarų Balkanų ekonomikos augimo planas ir Reformų ir ekonomikos augimo priemonė.

3.2.6. Be balsavimo būdų, Sutartyse valstybėms narėms numatytos galimybės integruotis skirtingu tempu, pradedant glaudesniu bendradarbiavimu (kuris galimas bendros kompetencijos srityse, pavyzdžiui, Europos prokuratūros atveju) ir baigiant sutikimu dalyvauti ir atsisakymu dalyvauti, kai tai numatyta Sutartyse.

3.2.7. Kalbant apie Europos Parlamentą, 31 iš 73 atsilaisvinusių vietų, priklaususių nariams iš Jungtinės Karalystės, yra laikoma laisva nariams, kurie prisijungs per būsimus plėtros etapus ir (arba) iš tarpvalstybinių sąrašų. Tiek vietų pakaktų kelioms mažesnėms šalims kandidatėms, bet ne Ukrainai, kuri gautų panašiai tiek vietų, kiek turi Lenkija (52) arba Ispanija (59). Tačiau EESRK mano, kad ir šio klausimo sprendimus galima rasti Lisabonos sutartyje.

3.2.8. Galima įsivaizduoti nedidelius Sutarties pakeitimus, kuriais būtų siekiama išsaugoti Sąjungos gebėjimą apsaugoti savo vertybes ir interesus įstojus naujai narei. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad euro krizės metu taikant supaprastintą procedūrą buvo priimti ir ratifikuoti nedideli Sutarties pakeitimai. Šis pavyzdys suteikia galimybę prireikus iš naujo apsvarstyti tam tikras politikos sritis.

3.3. *Būtinas visapusiškas Kopenhagos kriterijų laikymasis*

3.3.1. Nuo 1997 m. pamatinių ES vertybių – laisvės, demokratijos, pagarbos žmogaus teisėms, orumui, pagrindinėms laisvėms ir teisinės valstybės principo – laikymasis yra Sutartyje nustatyta sėkmingo įstojimo į ES sąlyga.

3.3.2. Praeityje paraišką pateikusios valstybės pagal pirmąjį Kopenhagos kriterijų buvo įpareigotos prieš joms įstojant reformuoti savo teismines institucijas, perrašyti savo konstituciją ir priimti kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu teisės aktus.

3.3.3. Tačiau EESRK pažymi, kad šie kriterijai negarantuoja, kad ateityje bus išvengta iššūkių demokratijai ir teisinei valstybei. Pastaruoju metu ES finansavimą susiejus (nors ir ribotai) su teisinės valstybės principo laikymusi, Europos Sąjungai suteikiama daugiau įtakos, tačiau EESRK apgailestauja, kad vis dar pasitaiko teisminių institucijų ar žiniasklaidos nepriklausomumo pažeidimų. Kaip įrodė 2024 m. Nobelio ekonomikos premijos laureatai Daronas Acemoglu, Simonas Johnsonas ir Jamesas Robinsonas, „visuomenės, kuriose menkai įgyvendinamas teisinės valstybės principas, o institucijos išnaudoja gyventojus, neauga ir nesikeičia į gerąją pusę“.

3.4. *Peržiūrėta metodika, grindžiama ankstesnių plėtros etapų metu įgyta patirtimi*

3.4.1. ES įgijo patirties iš ankstesnių plėtros etapų ir patobulino savo plėtros politiką taikydama 2020 m. peržiūrėtą plėtros metodiką, pagal kurią šalims kandidatėms ir potencialioms šalims kandidatėms sudaromos geresnės sąlygos laipsniškai integruotis kai kuriose ES politikos srityse dar iki stojimo, iš anksto įgyjant tam tikrus narystės ES privalumus ir prisiimant jos įsipareigojimus.

3.4.2. Įvairių plėtros etapų patirtis parodė, kad glaudesnės integracijos į ES bendrąją rinką ir tikslinės finansinės paramos nepakanka spartesnei socialinei ir ekonominei konvergencijai užtikrinti. Kad plėtra būtų sėkminga, reikia daugiau ir visapusiškesnių reformų, kad šalių kandidačių ekonomika galėtų atlaikyti konkurencinį bendrosios rinkos spaudimą, taip pat kurti konkurencingas ir tvarias įmones, kurios pritrauktų privačias investicijas.

3.4.3. EESRK mano, kad plėtojant bendrąją rinką būtina įtraukti tikrą socialinį aspektą, kuris užtikrintų socialinį teisingumą ir sanglaudą, atsižvelgiant į tai, kad, nors bendroji rinka yra galingas ekonomikos augimo ir klestėjimo variklis, ji taip pat gali būti nelygybės ir skurdo šaltinis, jei jos teikiama nauda nėra plačiai dalijamasi arba, dar blogiau, jei dėl jos socialiniai standartai tampa vis žemesni. Į ES bendrąją rinką įtrauktas stiprus socialinis aspektas skatins įtraukų klestėjimą – bus užtikrinamos sąžiningos galimybės, darbuotojų teisės ir socialinė apsauga, kartu prisidedant prie ekonomikos augimo.

3.4.4. EESRK mano, kad, laikantis 2022 m. birželio 23–24 d. Europos Vadovų Tarybos išvadų, peržiūrėta metodika turėtų būti grindžiama nuopelnais ir ją turėtų būti galima atšaukti. Šios laipsniškos integracijos atveriamos galimybės turėtų būti visapusiškai išnaudotos, o galutiniu tikslu turėtų likti narystė ES.

3.4.5. Todėl daugelis šalių kandidačių jau yra prisijungusios prie atitinkamų ES vidaus rinkos programų, kurios suteikia joms panašias galimybes kaip ir ES valstybėms narėms.

3.4.6. EESRK mano, jog tam, kad plėtra būtų sėkminga, ES ir šalys kandidatės taip pat turės veiksmingai informuoti savo gyventojus apie stojimo procesą ir vykdyti konstruktyvias diskusijas su savo piliečiais dėl strateginės narystės ES svarbos ir naudos.

3.4.7. Šalys kandidatės jau dalyvauja (dažnai kaip stebėtojos) ES teisės aktų ir politikos parengiamajame darbe. EESRK didžiuojasi savo aktyviu vaidmeniu taikant šią naują metodiką. Šalių kandidačių dalyvavimu tam tikrų decentralizuotų ES agentūrų veikloje siekiama kuo anksčiau integruoti ES standartus į jų sistemas.

3.4.8. EESRK taip pat mano, kad Serbija ir Kosovas ([3]) turėtų normalizuoti savo santykius ir tai yra būtina narystės ES sąlyga.

4. **Konkrečios pastabos**

4.1. ***Diferencijuotas ir (arba) laipsniškas požiūris***

4.1.1. Priemonės ir sistema, kuriomis jau dabar reglamentuojami ES ir šalių kandidačių santykiai (pvz., stabilizacijos ir asociacijos susitarimas su Vakarų Balkanų šalimis ir asociacijos susitarimai bei susiję išsamūs ir visapusiški laisvosios prekybos susitarimai su Ukraina, Moldova ir Sakartvelu), teikia daug galimybių užtikrinti laipsnišką perėjimą prie narystės ES, įskaitant laipsnišką integraciją į konkrečias bendrosios rinkos sritis.

4.1.2. Ankstyvas ir laipsniškas patekimas į bendrąją rinką taip pat leis šalių kandidačių ekonominės veiklos vykdytojams geriau integruotis į Europos vertės grandines. Šiuo tikslu būtų galima užmegzti abipusio intereso pramonės ekosistemų (pvz., žaliavų, baterijų, turizmo, žiedinės ekonomikos, mašinų) strategines partnerystes.

4.1.3. Narystė ES neįmanoma neperėmus bendrosios rinkos *acquis*. EESRK nuomone, dėl to kyla klausimas, kaip toliau plėtoti laipsnišką patekimą į bendrąją rinką iki įstojimo – kaip atrinkti tikslines sritis ir patekimo į rinką sąlygas.

4.1.4. Kad šis požiūris būtų veiksmingai įgyvendinamas, Vakarų Balkanų šalys turėtų susitarti dėl automatinio ES taisyklių taikymo tam tikroje bendros regioninės rinkos srityje, kai tik konkreti šalis pasieks ir patvirtins suderinimą su ES taisyklėmis. Įgyvendinus šį strateginį žingsnį nebereikėtų papildomos tarpinės procedūros toms pačioms taisyklėms regione taikyti, todėl tai būtų ne tik iniciatyvus požiūris, kuriuo būtų mažinamas perteklumas, bet ir būtų užtikrintas sėkmingesnis tiek bendros regioninės rinkos, tiek ES bendrosios rinkos procesų įgyvendinimas.

4.1.5. EESRK mano, kad ES institucijos turės nuspręsti, ar laipsniškai suteikiant galimybę aktyviau integruotis į vidaus rinką Sąjungos ir šalių kandidačių teisinėje sistemoje atsiras tiesiogiai užtikrintinų teisių ir pareigų.

4.1.6. EESRK neaišku, kokių apsaugos priemonių reikės, kad ES *acquis* būtų aiškinama, taikoma ir vykdoma vienodai, taip pat kaip Sąjunga galėtų reaguoti, jei šalis kandidatė nevykdo savo įsipareigojimų. Tai pilkoji zona, kurią reikėtų labai atidžiai išnagrinėti. Tai susiję su įmonių teisiniu tikrumu ir pasitikėjimu.

4.1.7. Asociacijos susitarimus papildo kitos iniciatyvos.

— Prioritetiniu veiksmų planu pagal išsamų ir visapusišką laisvosios prekybos susitarimą su Ukraina siekiama iš dalies įleisti šalį į bendrąją rinką iki stojimo – įtraukti ją į ES tarptinklinio ryšio savo šalies kainomis sistemą, parengti patekimą į bendrą mokėjimų eurais erdvę pagal atitinkamas procedūras ir reikalavimus, taip pat leisti laisvai judėti tam tikroms pramoninėms prekėms. Panašus planas yra taikomas Moldovai ir šiuo metu rengiamas Sakartvelui.

([3]) Tarptautinis Teisingumo Teismas (TTT) nusprendė, kad Kosovo nepriklausomybės deklaracija, vienašališkai paskelbta 2008 m. vasario 17 d., nepažeidė tarptautinės teisės.

— Vakarų Balkanų ekonomikos augimo planas skatina regioną pasirengti narystei ES ir paspartinti būtinas socialines, ekonomines ir esmines reformas, konkrečiai, jame numatyti tam tikri patekimo į bendrąją rinką privalumai. Ši iniciatyva įgyvendinama tuo pačiu metu kaip ES taisyklėmis ir standartais pagrįsta Vakarų Balkanų bendra regioninė rinka, kuria siekiama užtikrinti regiono ekonominę integraciją.

— Šie laipsniškos integracijos procesai taip pat remiami finansiškai pagal siūlomą Vakarų Balkanų reformų ir ekonomikos augimo priemonę, Ukrainos priemonę ir ES paramos Moldovai paketą.

— Vienas iš naujo augimo plano ir priemonės tikslų – paspartinti regioninę ekonominę integraciją, kad Vakarų Balkanų ekonomika galėtų geriau integruotis į Europos vertės grandines ir padidinti savo konkurencingumą. Tai padės Vakarų Balkanų šalims sklandžiai integruotis į ES bendrąją rinką.

— Aktyvesnis regiono šalių ekonominis bendradarbiavimas ir prekyba, grindžiami ES standartais, išlaisvins neišnaudotą regiono ekonominį potencialą, padidins įmonių konkurencingumą skatinant tarpvalstybines gamybos grandines ir išnaudos regioniniais lyginamaisiais pranašumais, padės kurti naujas darbo vietas, suteikti naudos vartotojams ir pritraukti investuotojų, kurie galės pasinaudoti didesne rinka.

4.1.8. EESRK palankiai vertina tai, kad ankstyvas ir laipsniškas patekimas į bendrąją rinką taip pat leis šalių kandidačių ekonominės veiklos vykdytojams, socialiniams partneriams ir pilietinei visuomenei geriau integruotis į Europos vertės grandines. Tačiau, siekiant didesnio veiksmingumo, reikėtų užmegzti strategines partnerystes abipusio intereso pramonės ekosistemose.

4.2. ***Poreikis pertvarkyti dabartines išorės ir techninės pagalbos priemones***

4.2.1. EESRK mano, kad *ex ante* sąlygos taikymas reiškia naują požiūrį į plėtrą ir jį taikant reikia naujos struktūros priemonės, kuri skirtųsi nuo šiuo metu taikomų išorės ir techninės pagalbos priemonių. Pagal esamą Pasirengimo narystei paramos priemonę (PNPP III) šios metodikos taikyti neįmanoma.

4.2.2. Naująja išorės ir techninės pagalbos priemone turėtų būti sustiprinta dabartinė finansinė parama, teikiama pagal PNPP III ir INTERREG bendradarbiavimo programas, vykdomas pagal ES sanglaudos politiką, ir į ją turėtų būti įtraukti Vakarų Balkanai. EESRK pabrėžia, kad sklandžiam perėjimui prie narystės svarbu suderinti paramą šalims kandidatėms su valstybių narių finansinėmis priemonėmis.

4.2.3. Naujosios Vakarų Balkanų reformų ir ekonomikos augimo priemonės tikslas – padėti įgyvendinti naująjį ekonomikos augimo planą ir jo keturis ramsčius, teikiant gerokai didesnę finansinę paramą. EESRK palankiai vertina tai, kad mokėjimams bus taikomos griežtos sąlygos, susijusios su pagrindinėmis reformomis, kaip nustatyta reformų darbotvarkėje.

4.2.4. Siūloma priemonė apimtų 2024–2027 m. laikotarpį. Pagal ją finansinė parama bus teikiama paskolų (iki 4 mlrd. EUR) ir negrąžintinos paramos (iki 2 mlrd. EUR) forma ir tiesiogiai vykdant mokėjimus nacionaliniams biudžetams, arba kaip kapitalo investicijų finansavimas pagal Vakarų Balkanų investicijų programą.

4.2.5. Numatoma, kad priemonės finansinis poveikis kartu su dar likusiomis 2021–2027 m. DFP laikotarpio lėšomis pagal PNPP III užtikrins Vakarų Balkanams apytikriai tokio pat intensyvumo pagalbą vienam gyventojui, kokia vidutiniškai taikoma ES pagal sanglaudos politiką.

4.2.6. Šis precedento neturintis biudžeto padidinimas turėtų padėti reaguoti į regiono raginimus siekti didesnės socialinės ir ekonominės konvergencijos ir sustiprinti žinutę kad glaudesnės integracijos į ES privalumais galima naudotis dar prieš įstojant į ES.

Briuselis, 2024 m. gruodžio 4 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Oliver RÖPKE